

Özgür Özol, Türk Edebiyatı'nda
Postmodern Bir Destan: *İlgana*, Resif
Yayıncılık, İstanbul 2010, 374 s.

ŞERMİN KALAFAT

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Tarih bölümü mezunu olan Özgür Özol, şuan yine aynı üniversitede İslam Öncesi Türk Tarihi üzerine yüksek lisans yapmaktadır. Yazarın FRP (Fantasy Role Playing) adlı masa üstü oyunları üzerine Türkiye'de ilkleri gerçekleştiren bir isim olmasının da etkisiyle, onun hem tarihçi kimliğinin hem de fantezi dünyasının bir dışa vurumu olarak ortaya çıkan *İlgana*, Aralık 2010'da raflarda yerini aldı. Yayıncısı tarafından "Çağdaş bir Dede Korkut öyküsü" olarak nitelenen ve yazarının "Bu topraklarda yarın yoktur. Ara sıra dün tekrar eder, o kadar..." deyişiyle okurlarıyla buluşan roman samimi bir ön söz, 28 bölüm ve bir sözlükle beraber 374 sayfadan oluşmaktadır. Ayrıca, romanda anlatılan fantastik dünyanın zihinlerde canlanmasını sağlamak amacıyla birkaç çizim de kitaba eklenmiştir.

Yazarın romanı yazmaktaki asıl amacı, Türk kültürü, tarihi ve mitolojisinden kaynağını alan fantastik bir edebiyat türü meydana getirmektir.

YAYIN DÜNYASINDAN

Bu sebeple yazarı için *Ilgana*, kitap-tan öte bir projedir. Bu amaç, roma-nın Türk edebiyatı içindeki önemini arttırmaktadır.

Fantastik bir kitap dizisi olarak sunulması planlanan *Ilgana*, Türk ve Anadolu kültürü, tarihî ve mitolojileriyle yaratılmış hayalî bir destan dünyasıdır. Bu destan dünyası, Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanarak geniş bir coğrafyaya yayılmış olan Türk izlerini taşımaktadır. Romanı Türk edebiyatında Tolkien'in fantezi temelleri üzerine kurgulanmış di-ğerk fantastik romanlardan ayıran en önemli özellik de budur. Ezberbozan bir yaklaşımla yaratılan bu destan dünyasında İslamiyet öncesi Türklerin yaşayışları, Gök Tanrı inancı, şamanlık, kamlık, boyların birbirleriyle olan iletişimi, atalara, at ve silaha saygı, yoğ törenleri, ozanlık, toprağın önemi gibi Türk kültür ve geleneklerini yansıtan motifler, roman kahramanlarının yaşantıları içerisinde kendini gösterir. Yazar bu geniş bakış açısını oluştururken *Orhun Yazıtları*, *Divanü Lügati't-Türk*, *Dede Korkut Hikâyeleri*, *Oğuz Kağan Destanı* gibi Türk dili ve tarihinde önemli yere sahip olan eserlerin de içinde bulunduğu, Türk destan ve mitoloji unsurlarını bünyesinde barındıran geniş bir kaynakçadan faydalanmıştır.

Peki, bu romanda Türklerin hikâyesi mi anlatılıyor? Elbette hayır.

Türlere ait tarihi, kültürel ve mitolojik her motif birer esin kaynağı olarak bu destan dünyası için yeniden yapılandırılmış. Yani İslamiyet öncesindeki Türk tarihini, kültürünü, motiflerini, mitolojisini 21. yy.da yazarının yarattığı yepyeni dünyayla; ama farklı kahramanlar, farklı bir alın yazısıyla eserde görebilmekteyiz. Roman bu noktada oluşturduğu bütüncül yapıyla 12. yüzyıldaki Dede Korkut Hikâyeleri'ni hatırlatmaktadır. Bu sebeple roman için 12. yüzyılda kaleme alınmış olan Dede Korkut Hikâyeleri'nin 20. yüzyıldaki farklı bir yansıması, bir tür *postmodernleştirilmiş* hâlidir, denilebilir. Kısaca yazar çok tanıdık, "biz" ama "aynı zamanda biz olmayan" bir dünyayı bu romanda okuyucuya sunmaktadır.

Ilgana, doğayla uyum içinde bulunan, basit yaşamlar süren ve doğa ruhlarıyla iş birliği içinde yaşayan konargöçer Süreklerin, toprağın yaşam gücünü emerek güç kazanan, kötü niyetli kentli büyücülere (Dormanlara) karşı verdikleri bitmek bilmez mücadeleyi konu alıyor. Kentlilerin tersine, tüm yeryüzünü kendi sorumluluklarında gören konargöçer Sürekler, çok zor durumlarda kalmak pahasına da olsa, bu mücadeleye *Ilgana* topraklarında başlıyorlar. Romandaki bu kurgu kam çırağı olan Sungur'un üzerinden bize ulaşmaktadır.

Romanda ön söz olarak okuyucuya sunulan bölüm şu cümlelerle olaya bağlanır: “Gözlerini yumduğunda, derinden gelen davul vuruşlarını duyacaksın. Sonra kulaklarına yanık kam ezgileri, tozu dumana katan hayvan sürülerinin sesleri, devasa kent duvarların ardında yankılanan ürktütücü ilahiler gelecek... Burnuna bozkırdaki devedikenlerinin, görünüşünden beklenmeyen kokusu çalınacak. Kutsuz toprakların ekşi dumanı da, büyücü şövalyelerin kesif tütsüsü de genzini yakacak. Yelin yardım diler gibi tenine sürtüdüğünü, bastığın toprağın yılmıklıkla ürperdiğini sezeceksin... Hiçbirine direnme... Bütün duyularını kapat, yalnızca aklını aç... Atalar kutlasın; Ilgana’ya geçiyoruz artık...” Yazar, bu ön sözle okuyucusunun zihninde âdeta ilk hazırlığını yapar gibidir.

Yazarın *Ilgana* adıyla sunduğu destan dünyasına geçildiğinde ise okuyucunun ilk dikkatini çeken “kut” temidir. Kut, eski Türklerde Gök Tanrı tarafından hanedana verilen devleti yönetme yetkisidir. Ancak yazar, kut kavramını daha geniş bir bakış açısıyla ele alır. Yazara göre “Kut, bizim olan ve olmayan her şeydir.” “İnançtır, dilektir.” Sözüün özü: “Ne bilen var, ne bilmeyen...” “Kut her varlıkta yaşam çoğaltma gücüdür.” Kısaca kut yoksa yaşam da yoktur. Bu tem üzerine kurulu olan romanda okuyucu bir bakıma “kut” kavramının sorgusundan geçmektedir.

Romandaki destan dünyasının bir sonucu olarak oluşturulan yapay dil, “Sürekçe”, halk diline yakın, Türkiye Türkçesi ağızlarından, Türkçenin tarihi gelişimi içindeki lehçelerden beslenmiş uydurma bir dildir. Bu sebeple kullanılan kelimeler içerisinde Eski Türkçeden günümüze değin ulaşan, hâlâ yaşayan yahut unutulmuş pek çok kelimeyi de görmek mümkün. Bu açıdan değerlendirdiğimizde eser, bu kelimelerin yeniden gün yüzüne çıkmasını ve geniş kitlelere yayılmasını sağlayan bir amaca da hizmet etmektedir. *Kut*, *budun*, *kıvanmak*, *ıhtırmak*, *ilenmek*, *muştulamak* vb. gibi kelimeler bunlar arasındadır. Yine Sürekçe, bir dili meydana getiren deyimler, hayvan ve bitki adlarıyla birlikte unvanları da kapsayan temel nitelikli kelimelerden oluşmaktadır. Bu dili oluştururken yazar, İslamiyet sonrası dilimize giren dinî içerikli pek çok kelimeye karşılık bulma çabasına girmiştir. Bunlardan biri günlük dilde sıkça kullanılan inşallah, maşallah gibi dinî nitelikli onay ve dua içerikli kelimeler için bulduğu ve romanda sıklıkla tekrarlanan *kutalla* kelimesidir. Bunun yanında *atan dirilsin*, *soyun yürüsin*, *atalar kutlasın* gibi deyimler, *akal*, *tulpar*: atın deneyimini ve yaşını gösteren unvanlar, *yılsırtı*: Süreklerde kutlu bir ay, *kırgı*: Sürek korsanlarının kullandığı bir çeşit alet vb. gibi kelimeler Sürekçede kullanılır.

Şamanizmin izlerinin yoğun şekilde hissedildiği roman, okuyucuya değişik ama bir o kadar da tanıdık, gizemli bir dünyanın kapısını aralıyor. Sadece fantastik türlere meraklı olanları değil Şamanizme meraklı olanları da farklı bir bakış açısıyla yakalayan roman, yazarın 5 yıllık yoğun bir çalışmasının ürünüdür. Bunun yanında halk kültürünün Şamanizmle kaynaştığı romanda bize kültürümüzün izlerini gösteren pek çok göstergeye rastlamaktayız. Bunların dikkat çekenlerinden biri romanda “kopuk oyunu” olarak adlandırılan oyun içinde söylenen, halk kültüründe mevcut âşık atışmasına benzer, ancak muhteviyatı açısından Dede Korkut’taki soylamaları hatırlatan manzum parçalardır. Bu oyundan bir manzum parça örneği:

“Yavrusunu yoza veren, feryadını bozkıra

Salıversin, sen ağlama, sabret gözüüm anacığım

Dönmez yolu bekleyen, uğursuzun tütenine

Dalıversin, sen ağlama sabret gözüüm anacığım”

Bunun yanında Türklerin millî oyunu ciriti andıran bir oyun, romandaki benzer Türk motiflerinden biridir. Ayrıca dikkat çeken bir nokta da romanda geçen boy beylerinin isimlerinin Dede Korkut’taki isimlerin oluşturuluş biçimleriyle benzerliği-

dir. Örneğin Bayçüreoğlu, Kavuzbal-kız, Alakuyulu Urum Bey, İdikutkızı Belgüze Hatun, Ağıtayoğlu, Yağıranoğlu vb. gibi. Yine çocuk oyunlarımızdan “sek sek” de romanda “köçürme” adıyla yer almaktadır.

Tüm bunlarla beraber Türk destan ve mitolojisindeki güçlü kadın portresi romanda göze çarpmaktadır. Eserde yer alan Maralça ve Ayda Bike adlı kadın kahramanların ata binmesi, yay kullanması, dövüşebilmesi buna birer örnektir. Yazarın “uran” adını verdiği “yılısırtı” törenlerinde söylenen dua tarzındaki söylenceler ise romanın coşkulu anlatımını destekler niteliktedir. Romanda yer alan birkaç uran örneği:

“Boğaç Bey oba sahibi olarak başını kaldırdı:

Yılısırtının iyesi bey öne çıka. Yılısırtının kocası kam beri gele. Genç oynaya, ulu söyleye, ok salına, kös gülmeye.

Koca Buruşuk, tıklım tıkış obadan kendisini izleyen binlerce çift gözü süzüp, ellerini göğe kaldırarak:

Kurulu gök yere göçer, serili yer bağır açar. Güneş batır, ay dolandır, kararır. Sürek budun avuç açar, dilenir. Kurt yılının sırtı çıksın, gökler bize aman versin. Toprak tüttü, dile gelsin.

...

Gökte bulutlar dışında kızıl renk kalmadığında, yaşlı kadın kalabalığa döndü:

Yukarıda mavi gök durdukta, aşa-

ğıda yağız yer kaldıkta... Zor gün elbet gelir, kolay gün elbet geçer... Atalar kutlasın Sürek Budun... Yılsırtıdır!"

Romanın anlatımında yazarın farklı bir yöntem olarak uyguladığı dipnot sistemi, yaratılan destan dünyasında okurun tek başına yolculuk etmediğini göstermektedir. Yazar bu dipnotlarla okuyucusuna her an kılavuzluk etmektedir. Bu kılavuzluk çoğu zaman Sürekçede kullanılan deyim yahut kelimelerin anlamına dair açıklamalar içerir. Bu dipnotları verirken "Ben daha önce gittiğim için bu böyledir, şu şöyledir." havasında anlatımlar kullanan yazar, bazı yerlerde de ilk defa görmüş havasına bürünerek, "Bunu ben de bilmiyorum." gibi ifadelerle okuyucusunu şaşırtmaktadır. Anlatımı eğlence- li hâle getiren bu yöntemle roman, okuyucusuna oyun oynuyormuş his- sini vermektedir.

Sonuç olarak yukarıda belirtti- ğimiz açıklamalar dâhilinde Özgür Özol'un *Ilgana* adlı romanı sembolik ve heyecan verici anlatımıyla, Türk destan ve mitolojisine göre kurgulan- mış ilk Türk fantastik romandır, de- nilebilir. Bu açıdan Türk edebiyatının gelişimi için de başarılı sayılabilecek olan roman, yazarın ilk uzun soluklu eseridir. Umut ediyoruz ki bu roman- la Türk destan ve mitolojisi temelli yeni bir fantastik tür Türkiye'de ken- dini göstermeye başlayacaktır.

Ayrıca şunu da belirtmeliyiz ki, bu romanın *Türk edebiyatında fan- tastik edebiyatın ya da türün sınırları nelerdir? Gerçek anlamda bu türün ge- rektirdiği koşullar, nitelikler nelerdir?* gibi soruları da beraberinde getirdiği görülmektedir. Bu sebeple böyle bir yazının edebiyatçılar tarafından Türk edebiyatında fantastik türün sınırla- rının belirlenmesinde bir ışık olacağı düşünülmektedir.